

02/01/2023 15:26, aktualizacja: 03/01/2023 07:21 | Zamieścił: Urszula Sabak

Mazowsze ma 4 nowe miasta

Autor: Latowicz (autor

fot.: Jacek Maria Jeliński – z kolekcji autora, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5265489>)

Od 1 stycznia cztery miejscowości zyskały prawa miejskie. Wszystkie utraciły je w 1869 r. w wyniku represji po powstaniu styczniowym. Rok 2023 to dla nich początek nowego okresu w historii.

Do grona miast dołączyły 4 kolejne miejscowości z Mazowsza: Bodzanów, Jadów, Jastrząb i Latowicz.

Bodzanów w powiecie plockim

Pierwsze zapisy o Bodzanowie pochodzą z XII w. Wieś nadano wtedy norbertankom plockim. **W 1351 r.** książę Bolesław III nadał osadzie **prawa miejskie**. Mieszkańcy utrzymywali się z handlu płodami rolnymi i sprzedaży bydła oraz koni (Bodzanów słynął z **targów końskich**).

W 1415 r. książę mazowiecki Janusz I ustanowił w Bodzanowie **jarmark na Zielone Świątki**. Jego następca Bolesław IV potwierdził w roku 1436 przywilej lokacyjny miasta. W 1570 r. Bodzanów liczył już 400 mieszkańców.

Znaczenie Bodzanowa osłabił potop szwedzki. Miasto wyludniło się tak, iż pod koniec XVIII w. mieszkało tu około 100 osób. Pod koniec XVIII w. w mieście zaczynają się osiedlać Żydzi. Synagogę wybudowano dopiero pod koniec XIX w. Poza tym w mieście działało kilka żydowskich domów modlitwy.

Prawa miejskie Bodzanów utracił w 1869 r. Około 1880 r. działały tu szkoła elementarna, dom zajezdny, stacja pocztowa, odbywało się 6 jarmarków rocznie. Od 1907 r. w Bodzanowie funkcjonuje straż ogniowa.

Podczas **I wojny światowej** wojska rosyjskie zmusiły Żydów do opuszczenia Bodzanowa. Po szybkim powrocie założyli Żydowski Komitet Pomocy, który zapewniał ubogim, a zwłaszcza dzieciom, darmowe, gorące posiłki.

II wojna światowa to kontynuacja niszczenia Bodzanowa i zagłady mieszkańców. Niemcy urządzili w kościele magazyn zbożowy, a księży wywieziono do niemieckiego obozu koncentracyjnego **Soldau (KL)** w Działdowie. Bodzanowscy Żydzi zostali straceni w obozie zagłady w **Treblince**, a tutejszą synagogę zniszczono. Niemcy utworzyli w mieście **getto**.

Po II wojnie światowej Bodzanów został siedzibą nowo utworzonej gminy. 1 stycznia 2023 r. miejscowość odzyskała prawa miejskie.

Jadów w powiecie wołomińskim

Początki Jadowa datuje się na **przełom XIV/XV w.** W 1473 r. za panowania księcia mazowieckiego Bolesława IV erygowano tu parafię. Nazwa miejscowości wiąże się z występowaniem w okolicznych lasach jadowitych węży i gadów. Początkowo nazywano ją „Jady”, potem przekształciła się w „Jadowo”. Ostatecznie utrwaliła się nazwa „Jadów”.

Dzięki położeniu **na skrzyżowaniu szlaków handlowych** w 1475 r. Jadów otrzymał **przywilej targowy** i prawo organizowania jarmarków.

Pomyślny rozwój osadnictwa zahamowały najazdy szwedzkie. W **1654 r.**, Jadów będący **własnością królowej Marii Ludwiki**, żony króla Jana Kazimierza, został **oddany zakonowi sióstr wizytek z Warszawy**.

Okres świetności Jadowa przypada **na XIX w.** Wtedy to został oddany w posiadanie **rodzinie Zamoyskich**. W **1823 r.** na skutek starań hr. Stanisława Zamoyskiego Jadów otrzymał **prawa miejskie**. Stał się wtedy poważnym ośrodkiem gospodarczym skupiającym interesy mieszkańców okolicznych wsi. Cotygodniowe targi znacznie przyczyniły się do rozwoju handlu i rzemiosła.

Od 1830 r. do Jadowa zaczęli napływać Żydzi zwabieni możliwością prowadzenia handlu. Produkcja tkacka w Jadowie to głównie szaty liturgiczne ludności żydowskiej. Pod koniec I połowy XIX w. Żydzi stanowili ok. 43,0% ogółu mieszkańców miejscowości.

Rozwój miasteczka przerwało powstanie styczniowe. Wtedy to na mocy ukazu cara Aleksandra II z **1869 r.** Jadów **utracił prawa miejskie**.

Większy rozwój miejscowości Jadów możemy odnotować pod koniec XIX w. Powstał wtedy nowy murowany kościół, a w okresie dwudziestolecia międzywojennego zbudowano wiele budynków zarówno użyteczności publicznej i mieszkalnych.

Dzisiejszy układ urbanistyczny Jadowa zachowuje historyczne rozplanowanie, tj. układ planu oraz historyczną zabudowę. Zachowały się staropolskie szlaki komunikacyjne z czasu przed lokacją miasta, jak i plac rynkowy oraz siatka ulic z czasów lokacji i okresu późniejszego. Najcenniejszym elementem układu urbanistycznego Jadowa jest plac targowy (Rynek).

Po reformie w 1975 r. m.in. likwidującej powiaty, gmina Jadów weszła do nowo utworzonego województwa siedleckiego. Po ostatniej reformie administracyjnej Jadów ostatecznie znajduje się w województwie mazowieckim, powiecie wołomińskim. Od 1 stycznia 2023 gmina miejsko-wiejska.

Jastrząb w powiecie szydłowieckim

Według miejscowej legendy nazwa miejscowości pochodzi od jastrzębia, który miał wybawić wójta wsi zaatakowanego przez zgraję myszy. Najwcześniejsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1422 r., kiedy to Wojciech Jastrzębiec, powołał wieś na prawie polskim. Druga hipoteza głosi, że nazwa miejscowości pochodzi właśnie od jego nazwiska.

Miejscowość znajdowała się w województwie sandomierskim, powiecie i kasztelanii radomskiej (do 1795). W **1427 r. Władysław II Jagiełło** na prośbę biskupa krakowskiego **nadał** Jastrzębiowi **prawa miejskie**.

W 1434 r. kard. Zbigniew Oleśnicki erygował parafię. Miasto pełniło wtedy **funkcje rolnicze**, śladowo **rzemieślnicze i handlowe** – odbywały się tu jarmarki świętojańskie oraz w każdą środę targi.

Przywileje miejskie określiły osadę jako **prywatne miasto duchowne** (biskupstwa krakowskiego), co zostało potwierdzone w późniejszych latach przez królów: Zygmunta I Starego (1525), Zygmunta II Augusta (1548, 1549), Stefana Batorego (1578), Jana III Sobieskiego (1683). W 1792 r. Stanisław II **August Poniatowski zniósł powinności służebne** mieszczan jastrzębskich na rzecz biskupów krakowskich.

Reforma miejska z **1869 r.** zdeklasowała Jastrząb **do rangi wsi**. Prawa miejskie Jastrząb odzyskał 1 stycznia 2023 r.

Latowicz w powiecie mińskim

Latowicz jest jedną z najstarszych osad w południowo-wschodniej części Mazowsza. **Pierwsze wzmianki** o Latowiczu pochodzą z **XIII w.** W okresie feudalizmu Latowicz był jednym z najważniejszych ośrodków miejskich tego regionu (ślady grodziska – Góra Królowej Bony). **W 1420 roku** Latowicz **otrzymał prawa miejskie** na prawie magdeburskim.

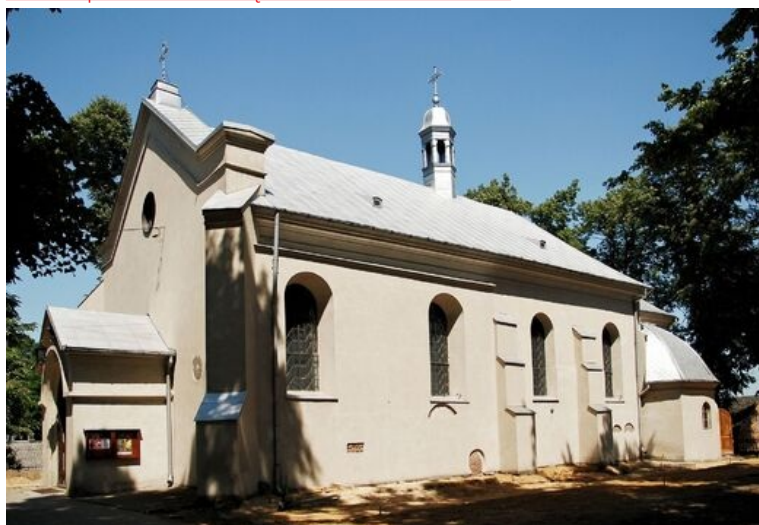
Od roku 1536 był w posiadaniu **królowej Bony**, która zbudowała tu nowy dwór o charakterze obronnym. Przyczyniło się to do wzrostu liczby mieszkańców, którzy chętnie osiedlali się bezpieczniejszym mieście obronnym.

Kolejną właścicielką miasta była **Anna Jagiellonka**, a od 1609 roku **Konstancja, żona Zygmunta III**. Największy **rozkwit** Latowicza przypada na **XVI i pierwszą połowę XVII wieku**. O rozwoju zadecydowało lokalizacja na krzyżujących się tu **szlakach handlowych i tranzytowych**, **położenie geograficzne** (między rzeką Świder a wielkim obfitującym w ryby stawem) oraz **liczne przywileje** królewskie.

Schyłek świetności Latowicza nastąpił wraz z nadejściem wojen szwedzkich, potem najazdami wojsk rosyjskich i kozackich. Wiek XVIII to czas podźwignięcia się Latowicza z wielkich zniszczeń.

W 1869 r. Latowicz utracił prawa miejskie, które ponownie **odzyskał 1 stycznia 2023 r.** Miasto zachowało do dziś ślady wielowiekowego rozwoju, co widoczne jest w rozplanowaniu ulic, śladach dawnego targowiska o wrzecionowatym kształcie. Z okresu lokacyjnego pochodzi ponadto czworoboczny rynek przylegający do głównego traktu.

[Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Bodzanowie](#)

[Przemysław Jahr / Wikimedia Commons – Praca własna, Domena publiczna, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19934851](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19934851)

[MOs810 - Praca własna, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=93335290>](#)

[Kościół św. Jana Chrzciciela w Jastrzębiu](#)

[Rafał Terkner – Praca własna, CC BY-SA 3.0 pl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21309246>](#)

UWAGA

Informacje opublikowane przed 1 stycznia 2021 r. dostępne są na stronie archiwum.mazovia.pl